

Újabb konfliktusok várhatóak Úzvölgyében

Bevezetés

Két, magyar szempontból kedvező jogerős ítélet is született 2023. február közepén az úzvölgyi temető ügyében, amelyekkel a román bíróságok rendezték a temető feletti tulajdonjogot, és elrendelték a korábban illegálisan épített román kőkeresztek lebontását. Most mégis úgy tűnik, hogy nehéz lesz érvényt szerezni a román bíróságok döntésének, és további konfliktusok várhatóak az erdélyi magyarság szimbolikus emlékhelyén.

Előzmények

Az úzvölgyi temető az erdélyi és az egyetemes magyarság szimbolikus emlékhelye. Az első világháború alatt az Osztrák–Magyar Monarchia katonáit temették itt el, majd a második világháborúban a környékbeli harcok során elesett magyar és német katonák nyughelyévé vált, így több ezer katona alussza örök álmát a temetőben. 1916-ban és 1944-ben is súlyos harcok folytak ezen a vidéken, a román hadsereg katonáit a magyarok itt szorították vissza, súlyos vereséget mérve a román erőkre, akiket később az orosz, illetve szovjet hadsereg erői segítettek ki. Az elesett magyar, osztrák és német katonáknak ma 600 fakeszt állít emléket a sírkertben.

Az úzvölgyi katonatemető Székelyföld határán fekszik, Bákó és Hargita megye határán, a magyar többségű Csíkszentmárton és a román Dormánfalva (Dămanești) városa között. A temető az elmúlt évtizedekben a két megye közti határvita tárgyát képezte.¹ A temető az 1968-as közigazgatási reform óta Hargita megyéhez tartozik (előtte a Magyar Autonóm Tartomány része volt). A határvita a két megye között az 1990-es évek végén, illetve a 2000-es évek elején élesedett ki. A román érvelés szerint az 1996–2001 közti időszakban a két megye vezetői között létezett egy egyezség arról, hogy Úzvölgye Bákó

¹ MAKKAY 2019.

megyéhez tartozzon.² Ennek azonban jogi kötőereje nincs, ráadásul ezekről az egyeztetésekről hiányzott a Hargita Megyei Tanács és Csíkszentmárton község képviselője is. Ettől függetlenül Dormánfalva saját közvagyonaként tekintett a temetőre, csakúgy, mint Csíkszentmárton. Utóbbi 2007-es határozatával közvagyonaként tüntette fel az úzvölgyi katonatemetőt és a közelében álló használaton kívüli kaszárnyasort.³

Dormánfalva önkormányzati határozatban adott engedélyt a környező hegyekben, jeltelen sírokban nyugvó román katonáknak emléket állító kőkeresztek építésére. A döntés ellen Csíkszentmárton és az erdélyi magyar politikusok is tiltakoztak.⁴ 2019. június 6-án az elmúlt évtizedek egyik legsúlyosabb nemzetiségi alapú incidensére került sor az úzvölgyi katonatemetőnél a Dormánfalva által illegálisan felállított katonai emlékmű felavatására érkező román tüntetők, valamint a temetőnél élőláncot formáló helyi magyar lakosok között. Az incidens során magyarellenessé rigmusok hangzottak el, a román „emlékezők” megrongálták a temetőt, és tettelegességgel alkalmazásával jutottak be oda. Egy héttel az erőszakos cselekmények után az illetékes román hatóság tisztázta, hogy nem az úzvölgyi katonatemetőben nyugszik az a 149 román katona, akinek a névsorolvasása is részét képezte a temető erőszakos elfoglalása utáni ceremóniának.

Bírószági eljárások – a jog ereje

Az esetet követően Csíkszentmárton önkormányzata a Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálattal, valamint a szervezetet képviselő Kis Júlia ügyvéddel számos bírószági eljárást indított a temetővel kapcsolatos jogszerűtlen önkormányzati döntésekkel szemben, illetve azok folyamánként (a peres eljárásokat a Kisebbségi Jogvédő Intézet is támogatta). 2023 februárjára az ügyek többsége magyar szempontból kedvező jogerős ítélettel zárult.

Az első kiemelendő peres eljárás tárgya Csíkszentmárton úzvölgyi területén fennálló tulajdonjoga volt, tehát a fent említett határvita került terítékre. Dormánfalva ugyanis megtámadta azt a csíkszentmártoni határozatot, amellyel a székelőföldi település közvagyonaként tüntette fel a nevezett területet. A Marosvásárhelyi Ítéltábla 2020. október 6-án helybenhagyta a Hargita

² MAKAY 2019.

³ MTI 2020.

⁴ FARKAS 2019.

Megyei Törvényszék 2020. áprilisi elsőfokú ítéletét,⁵ amely kimondta, hogy a megtámadott csíkszentmártoni önkormányzati határozat törvényes volt.⁶ A jogerős ítélet értelmében tehát az úzvölgyi katonatemető és a hozzá tartozó kaszárnyák a Hargita megyei település közvagyonába tartoznak.

Szintén ehhez kapcsolódik az az eljárás, amelynek tárgya Dormánfalva úzvölgyi területeket köztulajdoni nyilvántartásába soroló határozatának semmissége volt. A dormánfalvi önkormányzat 2019 márciusában fogadott el egy határozatot, amely gyakorlatilag kimondta, hogy a terület a Bákó megyei városhoz tartozik. A határozatot Csíkszentmárton önkormányzata megtámadta, annak megsemmisítését kérve a bíróságtól. A Bákó Megyei Törvényszék elsőfokú ítéletével hatályon kívül helyezte a határozatot, e döntését pedig a Bákói Ítéltábla 2021. október 28-i másodfokú döntésével is megerősítette.⁷ Ez a két jogerős döntés kiemelkedően fontos volt a katonatemetővel kapcsolatos további eljárások szempontjából.

Szintén 2019-ben indított egy eljárást Csíkszentmárton az eredeti állapot helyreállítását, tehát a meglátásuk szerint illegálisan emelt kőkeresztek lebontását kérve a bíróságtól. A 2023. február 10-én közzétett, ekképpen jogerős döntésében a Bákói Ítéltábla helybenhagyta az alapfokú ítéletet, amely megsemmisíti a román emlékmű és a betonkeresztek építési engedélyét, kötelezi azok lebontását, illetve az eredeti állapot visszaállítását.⁸

A 2021. októberben jogerősen lezárult, Csíkszentmárton tulajdonjogát megállapító ítélet folyamánként egy további peres eljárást is kezdeményezett a székelyföldi település, amelynek tárgya a telekkönyvi helyzet rendezése volt a kedvező döntést követően. 2022. március 24-én elsőfokon, 2023. február 14-én pedig másodfokon, jogerősen ez az eljárás is magyar szempontból kedvező eredménnyel zárult; a Bákó Megyei Törvényszék megerősítette, hogy törölni kell a telekkönyvből Dormánfalva városnak az úzvölgyi temető fölött bejegyzett tulajdonjogát.⁹

⁵ Úzvölgyi temető: jogerősen pert nyert Csíkszentmárton Dormánfalva ellen 2020.

⁶ MTI 2020.

⁷ Úzvölgye – Jogerős: Székelyföldé marad a katonatemető 2021.

⁸ KOVÁCS-BIRÓ – PATAKY 2023.

⁹ BALOGH 2023.

Román ellenállás a jogerős döntésekkel szemben – a gyakorlat tehetetlensége

Az úzvíölgyi temető ügye tehát jogi szempontból tisztázódott, de kérdéses, hogy mikor és egyáltalán érvényt lehet-e szerezni a jogerős döntéseknek. Ettől tart Csíkszentmárton polgármestere is.¹⁰ Az aggodalom nem tűnik alaptalannak, ugyanis a Bákó megyei prefektúra március elején közölte, hogy nem kíván beavatkozni az úzvíölgyi katonatemető eredeti állapotának helyreállításába, mert meglátása szerint nem illetékes az ügyben.¹¹ Lucian-Gabriel Bogdănel prefektus álláspontja azonban nem helytálló, hiszen az elsőfokú bírósági döntés értelmében a betonkeresztek lebontása Dormánfalva polgármesteri hivatalát terheli (mindezt megerősítette a 2023. február 10-i táblabírószági ítélet is), a prefektus pedig a kormány területi képviselőjeként a törvényesség betartásáért felel Romániában.

Ezenfelül a Calea Neamului (Nemzet Útja) és a Frăția Ortodoxă nacionalista román szervezetek jelezték, hogy nem fogadják el az úzvíölgyi katonatemetőben illegálisan felállított román emlékmű és betonkeresztek lebontásáról szóló jogerős ítéletet, és nem engedik eltávolítani a betonkereszteket; a keresztekhez kötözik magukat, hogy megakadályozzák a bontást.¹² A sepsiszentgyörgyi sajtótájékoztatón az is elhangzott, hogy a jogerős döntés kézbesítését követően Dormánfalva rendkívüli jogorvoslattal kíván élni a döntéssel szemben a román legfelsőbb bíróságon, azonban az eddigi pertörténetet is figyelembe véve egy ilyen kereset inkább időhúzó célokat szolgál, a korábbi ítéletek megsemmisítése nem tűnik életszerűnek. Dan Grăjdeanu, a Frăția Ortodoxă nevű szervezet vezetője továbbá kifejtette, hogy sátánisták azok a magyarok, akik le akarják dönteni a kereszteket.¹³

A román nacionalista szervezetek vallásszabadsági kérdésként kívánják beállítani az ügyet. A vallási jelképek illegális létesítésével, annak tettlegességgel történő felavatásával azonban ezek a követelések is hiteltelenné válnak. Egyrészt jogszerűtlen eljárással nem keletkeztethető jogos és védendő igény. Másrészt nem felelt meg az arányosság és szükségesség követelményének a román fellépés. Nem az volt ugyanis az egyetlen lehetőség a román katonák emléke előtt való tisztelgésre, hogy illegálisan telepítenek román parcellát

¹⁰ Úzvíölgyi katonatemető: „papíron visszaállt a rend, de...” 2023.

¹¹ MTI 2023.

¹² Kovács 2023.

¹³ Kovács 2023.

az úzvölgyi temetőben, a román elesett katonáknak számos más módon lehetett volna méltó módon és a hatályos jogszabályi előírásokat tiszteletben tartva emléket állítani, akár a környékbeli román katonatemetők rehabilitálásával, akár új emlékmű emelésével olyan területen, amely valóban Dormánfalva kataszterébe tartozik.

Újabb konfliktusok a láthatáron

A nacionalista román szervezetek ellenállása, Dormánfalva mint eredeti állapot helyreállítására kötelezett ezzel kapcsolatos kifejezett elutasítása, illetve a törvényesség betartásáért felelős prefektus megnyilatkozásai egyaránt arra engednek következtetni, hogy elhúzódó nemzetiségi konfliktus alakulhat ki a temető körül. A törvényesség a székegyek oldalán áll, azonban ezt egyelőre határozottan figyelmen kívül hagyják a helyi román politikai szereplők. Ráadásul 2024 választási év lesz Romániában – előbb európai parlamenti, majd helyhatósági választások lesznek az országban (a 2019-es incidens is éppen egy EP-választás kampányában, illetve közvetlenül az után történt), ami szintén nem a gyors, törvényességen alapuló megoldás irányába mutat.

Az önkormányzatok és a hatóságok bírósági ítéleteket ilyen módon semmibe vevő hozzáállása súlyos jogállamisági kérdéseket is felvet, ekképpen pedig az Európai Bizottság fellépése is felmerülhet, figyelemmel a testület elmúlt években rendkívül aktív fellépésére ezen a területen. Másrészt az úzvölgyi helyzet elmérgesedése súlyos hatással lehet a magyar–román kapcsolatokra is. A politikai kompromisszumot azonban jelentősen korlátozza a bíróságok által szolgáltatott igazság. Minden olyan politikai megállapodás, amely ezt árnyalataiban is kétségbe vonja, súlyos precedenst teremthet, és ekképpen nem tűnik elfogadhatónak.

2023. március 22.

Felhasznált irodalom

BALOGH Levente (2023): Újabb győzelem az úzvölgyi katonatemető ügyében: a törvénytörő törölte Dormánfalvának a sírkert fölötti tulajdonjogát. *Krónika Online*, 2023. február 15. Online: <https://kronikaonline.ro/erdelyi-hirek/ujabb-gyozelem-az-uzvolgyi-katonatemeto-ugyeben-a-torvenyszek-torolte-drmneti-nek-a-sirkert-folotti-tulajdonjogat>

Újabb konfliktusok várhatóak Úzvölgyében

- FARKAS Endre (2019): Temetőfoglalás Úz-völgyében: kézfogással, közös imával tüntettek Csíkszentmártonban. *Maszol*, 2019. május 25. Online: www.maszol.ro/index.php/tarsadalom/112203-temet-foglalas-uz-volgyeben-kezfogassal-kozos-imaval-tuntettek-csik-szentmartonban
- KOVÁCS-BIRÓ Blanka – PATAKY Lehel Zsolt (2023): Végleges döntés: el kell távolítani a betonkereszteket az úzvölgyi temetőből. *Maszol*, 2023. február 10. Online: <https://maszol.ro/belfold/El-kell-tavolitani-a-torvenytelenul-felallitott-uzvolgyi-betonkereszteket-a-masodfoku-birosag-itelet-szerint>
- KOVÁCS Zsolt (2023): Az úzvölgyi betonkeresztekhez kötőznék magukat, hogy megakadályozzák a bontást. *Maszol*, 2023. március 14. Online: <https://maszol.ro/belfold/Az-uzvolgyi-betonkeresztekhez-kotoznek-magukat-hogy-megakadalyozzak-a-bontast>
- MAKKAY József (2019): Harc az úzvölgyi magyar temető nyugalmáért. *ErdélyiNapló.ro*, 2019. május 16. Online: <https://erdelyinaplo.ro/extra/harc-az-uzvolgyi-magyar-temeto-nyugalmaert#>
- MTI (2020): Úzvölgyi katonatemető: Dormánfalva első fokon elvesztette a Csíkszentmárton ellen indított pert. *Maszol*, 2020. április 10. Online: www.maszol.ro/index.php/belfold/125084-uzvolgyi-katonatemet-dormanfalva-els-fokon-elvesztette-a-csik-szentmarton-ellen-inditott-pert
- MTI (2023): Nem kíván részt venni az úzvölgyi temető helyreállításában a Bákó megyei prefektúra. *Maszol*, 2023. március 2. Online: <https://maszol.ro/belfold/Nem-kivan-reszt-venni-az-uzvolgyi-temeto-helyreallitasaban-a-Bako-megyei-prefektura>
- Úzvölgye – Jogerős: Székelyföldé marad a katonatemető. *Maszol*, 2021. október 28. Online: <https://maszol.ro/belfold/Uzvolgye-Jogeros-nem-Dormanfalvahoz-tartozik-a-temeto>
- Úzvölgyi katonatemető: „papíron visszaállt a rend, de...” *Infostart*, 2023. február 15. Online: <https://infostart.hu/kulfold/2023/02/15/uzvolgyi-katonatemeto-papiron-vissza-allt-a-rend-de>
- Úzvölgyi temető: jogerősen pert nyert Csíkszentmárton Dormánfalva ellen. *Maszol*, 2020. október 6. Online: <http://www.maszol.ro/index.php/belfold/133064-uzvolgyi-temet-jog-sen-pert-nyert-csik-szentmarton-dormanfalva-ellen>